

Από τη συνύπαρξη στην ενεργό συμμετοχή:

Η μετασχηματιστική δράση των παρεμβάσεων της Σχολικής Κοινωνικής Εργασίας για τη δημιουργία μιας δίκαιης και συμπεριληπτικής σχολικής κοινότητας.

Μιχαήλ Καβούκης

MSW, MEd, PhD Κοινωνικής Εργασίας

Ημερίδα ΣΚΛΕ

Οι Προκλήσεις και ο Ρόλος των Κοινωνικών Λειτουργών στο Σύγχρονο Σχολείο

Αθήνα, 04 Δεκεμβρίου 2025

Είμαστε πράγματι συμπεριληπτικοί;

Συχνά, παρατηρούμε μια κατάσταση που θα ονομάζαμε "συνύπαρξη". Στο πλαίσιο της συνύπαρξης, αναγνωρίζουμε μεν τη διαφορετικότητα στους μαθητές/τριες με διαφορετικό πολιτισμικό υπόβαθρο, στους μαθητές/τριες με αναπηρίες ή ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, στους μαθητές/τριες που αντιμετωπίζουν οικονομικές δυσκολίες, αλλά η ανταπόκριση πολλές φορές εξαντλείται στην ανοχή και την ανεκτικότητα.

Η προσδοκία είναι ότι το άτομο θα προσαρμοστεί στους υφιστάμενους σχολικούς κανόνες, όχι ότι το σύστημα θα μετασχηματιστεί για να καλύψει τις ανάγκες του.

➤ Όμως, η συνύπαρξη δεν είναι δικαιοσύνη. Η συνύπαρξη αφήνει χώρο στον αποκλεισμό, στη βία, στον εκφοβισμό και στην εκπαιδευτική ανισότητα.

➤ Η αληθινή πρόκληση είναι η μετάβαση από αυτή τη στατική συνύπαρξη στην ενεργό συμμετοχή.

➤ Τι σημαίνει αυτό; Σημαίνει να δημιουργήσουμε μια σχολική κοινότητα που είναι δίκαιη και συμπεριληπτική, όπου κάθε μαθητής όχι μόνο αισθάνεται ότι ανήκει, αλλά και ότι έχει φωνή και επηρεάζει τη λειτουργία του σχολείου.

Πραγματικότητα και Μετάβαση

- Η σύγχρονη σχολική κοινότητα αντιμετωπίζει σύνθετες προκλήσεις που πηγάζουν από την πολυπολιτισμικότητα, την κοινωνικό-οικονομική ανισότητα και τις διαφορετικές μαθησιακές ανάγκες.
- Η σχολική αποτυχία και ο αποκλεισμός δεν είναι απλώς αποτέλεσμα ατομικών δυσκολιών, αλλά δομικών και θεσμικών ανισοτήτων. Πολιτικές, πρακτικές και η κουλτούρα του σχολείου μπορεί να λειτουργούν ως σιωπηλοί φραγμοί σε μαθητές από μειονεκτούσες κοινωνικοοικονομικές ομάδες, εθνοτικές μειονότητες σε μαθητές/τριες με αναπηρία ή ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, κ.α..
- Το σχολείο, ως μικρόκοσμος της κοινωνίας, καλείται να ξεπεράσει ένα μοντέλο απλής συνύπαρξης όπου διαφορετικές ομάδες απλώς βρίσκονται στον ίδιο χώρο και να υιοθετήσει ένα μετασχηματιστικό μοντέλο ενεργού συμμετοχής και συμπερίληψης.
- Σε αυτή τη μετάβαση, η Σχολική Κοινωνική Εργασία (Σ.Κ.Ε.) αναδεικνύεται σε έναν κομβικό θεσμό και επιστημονικό πεδίο με κεντρικό, μετασχηματιστικό ρόλο.

Η Σχολική Κοινωνική Εργασία (Σ.Κ.Ε.)

Η Σχολική Κοινωνική Εργασία (Σ.Κ.Ε.) είναι μια εξειδικευμένη μορφή Κοινωνικής Εργασίας που ασκείται σε εκπαιδευτικά περιβάλλοντα και βελτιώνει τη σχέση μεταξύ μαθητών, οικογενειών, σχολείων και κοινότητας ώστε να βοηθήσει τους μαθητές να πετύχουν τους ακαδημαϊκούς, κοινωνικούς και συναισθηματικούς τους στόχους. Οι Σχολικοί Κοινωνικοί Λειτουργοί (Σχ.Κ.Λ.) παρέχουν μοναδικές υπηρεσίες για την υποστήριξη της αποστολής του σχολείου, διασφαλίζοντας ένα ασφαλές, υγιές, δίκαιο και παραγωγικό περιβάλλον για όλους τους μαθητές (School Social Work Association of America, 2025).

Συμπερίληψη και Σχολική Δικαιοσύνη

- ✓ Η **Συμπερίληψη** είναι μια διαδικασία συμμετοχής και ικανοποίησης των διαφορετικών αναγκών όλων των μαθητών, που τους δίνει την ευκαιρία να μάθουν να ζουν σε μία διαφορετική και δημοκρατική κοινωνία (Thomas & Loxley (2001)).
 - Αποτελεί μια διαδικασία πραγματοποίησης των κατάλληλων αλλαγών για την αποδοχή και κάλυψη των αναγκών όλων των μαθητών, με την ουσιαστική και ισότιμη συμμετοχή τους.
 - Αφορά: α) την προώθηση κοινών αξιών σε όλη τη σχολική κοινότητα, β) τη μείωση των φραγμών στη μάθηση και τη συμμετοχή, και γ) τη διασφάλιση της ισότιμης πρόσβασης στους πόρους (Booth & Ainscow, 2011).
- ✓ Η **Σχολική Δικαιοσύνη** αναφέρεται στις αρχές και τις πρακτικές που διασφαλίζουν τη δίκαιη μεταχείριση και την ισότιμη πρόσβαση όλων των μαθητών στους εκπαιδευτικούς πόρους και τις ευκαιρίες, αντιμετωπίζοντας τις ανισότητες που προκύπτουν από το κοινωνικοοικονομικό, πολιτισμικό, φυλετικό ή άλλο υπόβαθρο των μαθητών (Fraser, 2009).

Όπως την περιγράφει η Fraser (2009), μέσω της θεωρίας της πολυδιάστατης δικαιοσύνης, περιλαμβάνει τρεις βασικές πτυχές:

- **Αναδιανομή:** Δίκαιη κατανομή των σχολικών πόρων (π.χ. ειδική στήριξη, τεχνολογικά μέσα) για την άρση των κοινωνικό-οικονομικών μειονεκτημάτων.
- **Αναγνώριση:** Εκτίμηση και σεβασμός της πολιτισμικής, εθνοτικής, θρησκευτικής και άλλης διαφοράς των μαθητών, καταπολεμώντας τις στερεοτυπικές και εθνοκεντρικές πρακτικές.
- **Εκπροσώπηση/Συμμετοχή:** Διασφάλιση ότι όλοι οι μαθητές, γονείς και μέλη της κοινότητας έχουν φωνή και επηρεάζουν τις διαδικασίες λήψης αποφάσεων στο σχολείο.

Η Σ.Κ.Ε. ως Φορέας Μετασχηματιστικής Αλλαγής (i)

Η Σ.Κ.Ε., ως φορέας μετασχηματιστικής αλλαγής, δεν αποσκοπεί σε προσωρινές λύσεις, αλλά στην οικοδόμηση μιας σχολικής κοινότητας που μπορεί να βελτιώνεται, να προωθεί τη συμπερίληψη και να προάγει τη βιώσιμη κοινωνική δικαιοσύνη.

Αυτό μεταφράζεται στην αλλαγή του ρόλου του Σχ.Κ.Λ. από απλό "πυροσβέστη" των κρίσεων σε "αρχιτέκτονα" μιας πιο δίκαιης και συμπεριληπτικής σχολικής κοινότητας.

Ο μετασχηματιστικός ρόλος της Σ.Κ.Ε. βασίζεται σε τρεις κεντρικές παραδοχές:

- 1. Η Δικαιοσύνη ως Πυρήνας (Justice as Core):** Η Σ.Κ.Ε. εστιάζει στην επίτευξη της κοινωνικής δικαιοσύνης ως τον πρωταρχικό στόχο της.
- 2. Πολυεπίπεδη Δράση (Multi-Level Action):** Η παρέμβαση γίνεται ταυτόχρονα στα επίπεδα Micro, Mezzo και Macro.
- 3. Κριτική Ανάλυση (Critical Analysis):** Χρήση κριτικής θεωρίας για την αποκάλυψη των μηχανισμών εξουσίας και καταπίεσης εντός του σχολικού συστήματος (Schott & Weiss, 2016).

Η Σ.Κ.Ε. ως Φορέας Μετασχηματιστικής Αλλαγής (ii)

Συνεπώς, η Σ.Κ.Ε. ως φορέας μετασχηματιστικής αλλαγής:

- Εγγυάται ότι οι σχολικές διαδικασίες είναι διαφανείς και δίκαιες για όλους.
- Διασφαλίζει ότι οι φωνές των περιθωριοποιημένων ακούγονται και έχουν βάρος στις αποφάσεις.
- Αλλάζει τη δυναμική εξουσίας, ώστε η ενεργός συμμετοχή να είναι πραγματικότητα.

Η μετασχηματιστική πρακτική απαιτεί από τους επαγγελματίες να αναγνωρίσουν ότι τα προβλήματα των ατόμων δεν είναι μόνο προσωπικά, αλλά ότι έχουν συστημικές ρίζες που πρέπει να αντιμετωπιστούν μέσω πολιτικής δράσης (Schott & Weiss, 2016).

Με βάση το θεωρητικό υπόβαθρο των Schott και Weiss (2016), η Σ.Κ.Ε. επιβεβαιώνεται ως ένας απαραίτητος φορέας μετασχηματιστικής αλλαγής.

- Μέσω της κριτικής ανάλυσης και της πολυεπίπεδης δράσης, αναδομεί τα θεμέλια του σχολείου, μετατρέποντάς το σε ένα θεσμό που πραγματικά ενσαρκώνει τις αρχές της κοινωνικής δικαιοσύνης και της συμπερίληψης.
- Αξιοποιώντας τις αρχές της δικαιοσύνης, των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και τις προσεγγίσεις της, στοχεύει στην άρση των δομικών και λειτουργικών εμποδίων που οδηγούν στον αποκλεισμό και την περιθωριοποίηση μαθητών και οικογενειών.
- Οι παρεμβάσεις της, λειτουργούν ως καταλύτης για τη μετάβαση από ένα παθητικό, ανεκτικό περιβάλλον σε μια δίκαιη και ενεργά συμπεριληπτική σχολική κοινότητα, όπου κάθε μέλος αισθάνεται ότι ανήκει και συμμετέχει ισότιμα στη μαθησιακή διαδικασία και τη ζωή του σχολείου.

Η Μετασχηματιστική Δράση στα Τρία Επίπεδα

Η Σ.Κ.Ε. επιφέρει τη μετασχηματιστική αλλαγή μέσω συντονισμένων παρεμβάσεων σε όλα τα επίπεδα, διασυνδέοντας την ατομική ευημερία με τη συστημική μεταρρύθμιση.

❖ Micro-Level (Ατομική/Οικογενειακή Υπεράσπιση)

❖ Mezzo-Level (Σχολική Πολιτική και Κουλτούρα)

❖ Macro-Level (Κοινοτική Οργάνωση και Κοινωνική Δράση) (Schott & Weiss, 2016).

Micro-Level (Ατομική/Οικογενειακή Υπεράσπιση)

Σε αυτό το επίπεδο, ο στόχος είναι η δημιουργία σχέσεων εμπιστοσύνης και η Ενδυνάμωση (Empowerment) του ατόμου.

- **Από την ατομική θεραπεία στην υπεράσπιση:** Αντί να εστιάσει μόνο στην "προσαρμογή" του μαθητή στο σύστημα, ο Σχ.Κ.Λ αναλαμβάνει ενεργή συνηγορία για λογαριασμό του (π.χ., διασφάλιση ίσων ευκαιριών πρόσβασης σε προγράμματα, άρση θεσμικών εμποδίων).
- **Στόχος:** Οι μαθητές και οι οικογένειές τους να αποκτήσουν κριτική συνείδηση για τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν και να αποκτήσουν τις δεξιότητες να αμφισβητήσουν οι ίδιοι τις πηγές καταπίεσης (Schott & Weiss, 2016).

Mezzo-Level (Σχολική Πολιτική και Κουλτούρα)

Στο επίπεδο της σχολικής μονάδας, ο μετασχηματιστικός ρόλος επικεντρώνεται στην αλλαγή των σχολικών πρακτικών και της εσωτερικής κουλτούρας.

- **Από την αντιμετώπιση στη δημιουργία πολιτικής:** Ο Σχ.Κ.Λ. συμμετέχει ενεργά στη δημιουργία και εφαρμογή πολιτικών που προωθούν την δικαιοσύνη (π.χ. αναθεώρηση πρακτικών πειθαρχίας που οδηγούν δυσανάλογα σε αποβολές μαθητές μειονοτήτων, γνωστή ως disproportionality).
- **Στόχος:** Να μετασχηματιστεί το σχολείο σε θεσμό που υποστηρίζει ενεργά τη διαφορετικότητα και την ενεργό συμμετοχή όλων των μαθητών, οικοδομώντας μια Αντι-Καταπιεστική Κουλτούρα (Anti-Oppressive Culture) (Schott & Weiss, 2016).

Macro-Level (Κοινοτική Οργάνωση και Κοινωνική Δράση)

Ο Σχ.Κ.Λ. αναγνωρίζει ότι τα προβλήματα του σχολείου είναι συχνά αντανάκλαση ευρύτερων κοινωνικών ανισοτήτων (π.χ., φτώχεια, έλλειψη στέγης, ρατσισμός).

- **Από τη Διασύνδεση στην Κοινοτική Οργάνωση:** Αντί να παραπέμπει απλώς τις οικογένειες σε υπηρεσίες, ο Σχ.Κ.Λ. αναλαμβάνει ρόλο κοινοτικού οργανωτή (community organizer), ενθαρρύνοντας τις οικογένειες και τους κατοίκους να συνεργαστούν για να απαιτήσουν πόρους και αλλαγές στην τοπική πολιτική.
- **Στόχος:** Να γίνει το σχολείο πυρήνας κοινωνικής αλλαγής στην κοινότητα και να αντιμετωπιστούν οι δομικές ανισότητες που επηρεάζουν την πρόσβαση των μαθητών στην εκπαίδευση (Schott & Weiss, 2016).

Σύνδεση Θεωριών και προσεγγίσεων με τη Μετασχηματιστική Δράση

Θεωρία/Προσέγγιση	Επίπεδο Σύνδεσης	Βασικός Ρόλος στη Σ.Κ.Ε.	Εστίαση για Μετασχηματισμό
1. Οικολογική	Ανάλυση Πλαισίου	Εντοπισμός της δυσπροσαρμογής μεταξύ μαθητή και περιβάλλοντος.	Δημιουργία υποστηρικτικών δομών στο σύστημα (π.χ. σχολικό κλίμα) για την καλύτερη προσαρμογή του μαθητή.
2. Κριτική	Αξιολόγηση	Αποκάλυψη των δομικών ανισοτήτων, προκαταλήψεων και μηχανισμών καταπίεσης εντός του σχολείου.	Προώθηση της κριτικής συνείδησης στα μέλη της κοινότητας και αναγνώριση της ανάγκης για αλλαγή του status quo.
3. Προσέγγιση Δυνατών Σημείων	Ενδυνάμωση	Αναγνώριση και κινητοποίηση των πόρων και της ανθεκτικότητας (resilience) του μαθητή, της οικογένειας και της κοινότητας.	Παροχή των εσωτερικών πόρων (ανθεκτικότητα, αυτοεκτίμηση, ικανότητα) ώστε οι περιθωριοποιημένοι να αναλάβουν δράση ενάντια στην αδικία.
4. Αντι-Καταπρεστική Πρακτική	Δράση & Αλλαγή	Λειτουργία ως συνήγορος και φορέας αλλαγής σε συστημικό επίπεδο.	Άμεση άρση των δομικών εμποδίων, αναδιανομή της εξουσίας και επίτευξη της συμπερίληψης και της δικαιοσύνης.
ΜΕΤΑΣΧΗΜΑΤΙΣΤΙΚΗ ΔΡΑΣΗ	Συνδυαστικό Αποτέλεσμα	Αναδόμηση του Σχολικού περιβάλλοντος.	Η μετάβαση από τη συνύπαρξη στην ενεργό συμμετοχή σε ένα συμπεριληπτικό και δίκαιο σχολικό περιβάλλον.

Σύνδεση Θεωριών και προσεγγίσεων με τη Μετασχηματιστική Δράση

Οικολογική: Θέτει το πρόβλημα σε ένα συστημικό πλαίσιο. Ο Σχ.Κ.Λ. βλέπει τον μαθητή να επηρεάζεται από το οικογενειακό (Micro), σχολικό (Mezzo) και ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον (Macro).

Κριτική: Εφαρμόζει αξιολόγηση στο οικολογικό πλαίσιο. Δεν αρκείται στο να πει "ο μαθητής έχει πρόβλημα", αλλά ρωτά: "Ποια πολιτική ή δομή σε αυτά τα συστήματα (π.χ., σχολείο) δημιουργεί ή διαιωνίζει το πρόβλημα για αυτήν την ομάδα μαθητών (π.χ., μαθητές με αναπηρία);". Αυτή η ανάλυση οδηγεί στην κριτική συνείδηση και στην αναγνώριση της ανάγκης για μετασχηματισμό.

Προσέγγιση Δυνατών Σημείων: Πριν ξεκινήσει η αλλαγή του συστήματος, ο Σχ.Κ.Λ. πρέπει να ενδυναμώσει τα άτομα. Η αναγνώριση των δυνατών σημείων του μαθητή, της οικογένειας και της κοινότητας (π.χ., ανθεκτικότητα) παρέχει την εσωτερική δύναμη και την αίσθηση επάρκειας που είναι απαραίτητη για να αμφισβητήσουν τις καταπιεστικές δομές. Η ενδυνάμωση είναι η γέφυρα μεταξύ της κριτικής ανάλυσης και της ενεργού δράσης.

Άντι-Καταπιεστική Πρακτική: Μετά την ανάλυση των δομικών προβλημάτων και την ενδυνάμωση των ατόμων, η Άντι-Καταπιεστική Πρακτική παρέχει τη μεθοδολογία για τον άμεσο μετασχηματισμό. Ο Σχ.Κ.Λ. συνηγορεί, συνεργάζεται με τους μαθητές και τους γονείς ως συν-δημιουργούς της αλλαγής, και παρεμβαίνει στο Mezzo - Macro επίπεδο για να αλλάξει τις πολιτικές του σχολείου, ώστε να επιτευχθεί η συμπερίληψη και η δικαιοσύνη.

Θα μπορούσε να ειπωθεί ότι, η Οικολογική λέει πού είναι λάθος, η Κριτική λέει τι είναι λάθος, η Προσέγγιση Δυνατών Σημείων δίνει τα εργαλεία για την αλλαγή, και η Άντι-Καταπιεστική Πρακτική καθοδηγεί πώς να γίνει η αλλαγή.

Σύνθετες προκλήσεις της μετασχηματιστικής δράσης της Σ.Κ.Ε.

- Η Μετασχηματιστική Δράση της Σ.Κ.Ε. αντιμετωπίζει σύνθετες προκλήσεις, κυρίως λόγω της σύγκρουσης ρόλων που βιώνει ο Σχ.Κ.Λ., μεταξύ της αντιμετώπισης άμεσων κρίσεων (Micro-level) και της αναγκαίας συστημικής αλλαγής (Macro-level), με τον υψηλό φόρτο εργασίας να απορροφά τον χρόνο που απαιτείται για την οργάνωση της κοινότητας και την αλλαγή πολιτικής (Schott & Weiss, 2016).
- Η επιδίωξη της συμπερίληψης και της δικαιοσύνης μέσω των παρεμβάσεων της Σ.Κ.Ε. συναντά αντίσταση από ομάδες που υπερασπίζονται τα προνόμιά τους (Saleebey, 2013), καθιστώντας την επίτευξη της κοινωνικής δικαιοσύνης μια δύσκολη και πολιτικά φορτισμένη διαδικασία (Goldkind, Wolf & LaMendola, 2021).
- Ο Σχ.Κ.Λ. έχει περιορισμένη θεσμική εξουσία για να επιβάλει ριζικές αλλαγές στο γραφειοκρατικό σχολικό περιβάλλον, το οποίο είναι ανθεκτικό στην αμφισβήτηση των καθιερωμένων πρακτικών.
- Η υψηλή απαίτηση για συστημική αλλαγή, σε συνδυασμό με την περιορισμένη εξουσία και τους ανεπαρκείς πόρους, αυξάνει δραματικά τον κίνδυνο εξουθένωσης και απογοήτευσης (Carnes, 2023).

Τρόποι αντιμετώπισης των προκλήσεων της μετασχηματιστικής δράσης της Σ.Κ.Ε.

Οι τρόποι αντιμετώπισης των προκλήσεων της Μετασχηματιστικής Δράσης της Σ.Κ.Ε. επικεντρώνονται:

- ✓ Στην άρση της σύγκρουσης ρόλων και της περιορισμένης εξουσίας του Σχ.Κ.Λ., μέσω στρατηγικής δράσης. Αυτό επιτυγχάνεται με τη θεσμοθέτηση της συνηγορίας του Σχ.Κ.Λ. σε επιτροπές λήψης αποφάσεων, με στόχο την αύξηση της επιρροής του στις σχολικές πολιτικές. Για την αντιμετώπιση της θεσμικής αντίστασης και της πολιτικής αδράνειας, ο Σχ.Κ.Λ. οργανώνει και καθοδηγεί ομάδες γονέων/μαθητών που θα ασκήσουν συλλογική πίεση στους φορείς για την ανακατανομή πόρων και την αλλαγή πολιτικών.
- ✓ Η εποπτεία με κριτικό προσανατολισμό και η συμμετοχή σε διεπιστημονικές ομάδες για την αντιμετώπιση του κινδύνου εξουθένωσης και την αποτελεσματικότερη αντιμετώπιση της θεσμικής αντίστασης.

Βασική Αρχή: Ενεργοποίηση της Κριτικής Συνείδησης

Για την επιτυχία της μετασχηματιστικής δράσης των παρεμβάσεων της Σ.Κ.Ε., ο Σχ.Κ.Λ. πρέπει να ακολουθήσει την αρχή του Paulo Freire: να βοηθήσει τα μέλη της σχολικής κοινότητας (μαθητές, γονείς, εκπαιδευτικούς) να αποκτήσουν κριτική συνείδηση για το πώς η κοινωνία και το σχολείο τους καταπιέζουν ή τους ωφελούν, και να τους ενεργοποιήσει να δράσουν ως συν-δημιουργοί της αλλαγής.

Εφαρμοσμένη Παρέμβαση της μετασχηματιστικής δράσης των παρεμβάσεων της Σ.Κ.Ε.

Μελέτη Περίπτωσης: Μετάβαση σε μια δίκαιη και συμπεριληπτική σχολική κοινότητα.

Τον περασμένο Σεπτέμβριο, ένα Γυμνάσιο γενικής αγωγής σε μεγάλη αστική πόλη επιθυμεί να προχωρήσει σε πλήρη συμπερίληψη (με εισήγηση από το οικείο ΚΕΔΑΣΥ) τεσσάρων μαθητών με αναπηρία και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες (ένας μαθητής με κινητική αναπηρία, δυο μαθητές με μαθησιακή δυσκολία λόγω νοητικής και μια μαθήτρια με ΔΑΦ) που σήμερα φοιτούν σε ειδικό Δημοτικό σχολείο. Παρά την καλή πρόθεση της διοίκησης, από την πρώτη κιόλας εβδομάδα, υπάρχουν έντονες αντιστάσεις από την πλειοψηφία των εκπαιδευτικών και των γονέων της γενικής αγωγής, που πιστεύουν ότι "το σχολείο δεν είναι έτοιμο" και ότι η παρουσία αυτών των μαθητών θα μειώσει την ποιότητα της εκπαίδευσης για τους υπόλοιπους μαθητές/τριες.

Ο βασικός στόχος της μετασχηματιστικής δράσης της Σ.Κ.Ε. σε αυτή τη μελέτη περίπτωσης είναι η ριζική αλλαγή της φιλοσοφίας για το σχολείο, μετατρέποντας τον φόβο και τη θεσμική ακαμψία σε μια κουλτούρα δικαιοσύνης και πλήρους συμπερίληψης.

Παρακάτω παρουσιάζονται τα στάδια της μετασχηματιστικής δράσης του Σχ.Κ.Λ..

Στάδιο 1: Ανάλυση και Κριτική Αξιολόγηση των Εμποδίων

Θεωρία/Προσέγγιση	Εφαρμογή	Σύνδεση με τη Δράση
Οικολογική	Ο Σχ.Κ.Λ. αναλύει τις αντιστάσεις. Mesosystem: Έλλειψη επικοινωνίας μεταξύ του ειδικού σχολείου (που φοιτούν τώρα οι μαθητές) και του γενικού σχολείου. Exosystem: Οι νόμοι για τη χρηματοδότηση δίνουν κίνητρα για τοποθέτηση σε ειδικές δομές αντί για στήριξη στη γενική τάξη. Macrosystem: Κυριαρχεί το Ιατρικό Μοντέλο της Αναπηρίας ("το πρόβλημα είναι ο μαθητής") αντί του Κοινωνικού Μοντέλου ("το πρόβλημα είναι το εμπόδιο που βάζει η κοινωνία").	Η δράση πρέπει να αντιμετωπίσει τις δομικές και οικονομικές παραμέτρους που εμποδίζουν τη μετάβαση, όχι μόνο τις στάσεις.
Κριτική	Ο Σχ.Κ.Λ. διαπιστώνει ότι η αντίσταση των γονέων/εκπαιδευτικών δεν είναι απλώς "άγνοια", αλλά υπεράσπιση των προνομίων τους. Η αντίληψη της "ποιότητας" στην εκπαίδευση βασίζεται σε ένα μοντέλο που αποκλείει όσους απαιτούν πρόσθετους πόρους, διακρινίζοντας έτσι την ταξική και αναπηρική διάκριση.	Η δράση πρέπει να στοχεύσει στην αλλαγή του αποκλειστικού ορισμού της "ποιότητας" και στην αναδιανομή των σχολικών πόρων προς την πλήρη συμπερίληψη.

Στάδιο 2: Προετοιμασία και Ενδυνάμωση

Θεωρία/Προσέγγιση	Εφαρμογή	Σύνδεση με τη Δράση
Προσέγγιση Δυνατών Σημείων	Ο Σχ.Κ.Λ. στρέφει την προσοχή στα δυνατά σημεία των μαθητών με αναπηρία ή Ε.Ε.Α. (π.χ., κοινωνικές δεξιότητες, ικανότητες-ταλέντα, ανθεκτικότητα). Επίσης, εστιάζει στις δυνάμεις της σχολικής κοινότητας (π.χ., την ύπαρξη πρόθυμων εκπαιδευτικών που είναι φορείς αλλαγής).	Η ενδυνάμωση των μαθητών. Οι φορείς αλλαγή γίνονται συνήγοροι για την αλλαγή, δημιουργώντας θετικά πρότυπα.
Κριτική Συνείδηση (Προέκταση)	Ο Σχ.Κ.Λ. οργανώνει εργαστήρια για τους μαθητές της γενικής αγωγής, όπου συζητούν για το Κοινωνικό Μοντέλο της Αναπηρίας—πώς το σχολείο δημιουργεί τα εμπόδια (ράμπες, στάσεις, ακαμψία διδασκαλίας) — ενισχύοντας την ενσυναίσθηση και την κριτική σκέψη.	Προετοιμασία της κοινωνικής βάσης για την αποδοχή της συμπερίληψης και δικαιοσύνης ως συλλογική ευθύνη.

Στάδιο 3: Μετασχηματιστική Δράση

Θεωρία/Προσέγγιση	Εφαρμογή	Σύνδεση με τον Μετασχηματισμό
Αντι-Καταπιεστική Πρακτική	Mezzo-level (Αλλαγή Κουλτούρας/Πολιτικής): Ο Σχ.Κ.Λ. εισηγείται την αναθεώρηση του σχολικού κανονισμού ώστε να περιλαμβάνει ρητές ρήτρες για τη λογική προσαρμογή (reasonable accommodation) και την καθολική σχεδίαση για τη μάθηση (Universal Design for Learning - UDL).	Μετασχηματισμός Πρακτικής: Η δράση μετακινεί το βάρος της προσαρμογής από τον μαθητή (πρέπει να προσαρμοστεί) στον θεσμό (πρέπει να αλλάξει).
Αντι-Καταπιεστική Πρακτική	Macro-level (Οργάνωση & Διεκδίκηση): Ο Σχ.Κ.Λ. δημιουργεί μια κοινή ομάδα υπεράσπισης (Advocacy Group), αποτελούμενη από γονείς μαθητών με αναπηρία ή Ε.Ε.Α. και τους φορείς αλλαγής γονείς/εκπαιδευτικούς της γενικής αγωγής. Η ομάδα διεκδικεί από την εκπαιδευτική αρχή επιπλέον πόρους για την εφαρμογή καθολική σχεδίαση για τη μάθηση και την πρόσληψη Ειδικού Βοηθητικού Προσωπικού (Ε.Β.Π.) που απαιτεί η πλήρης συμπερίληψη.	Επίτευξη Δικαιοσύνης: Οι περιθωριοποιημένες ομάδες αποκτούν συλλογική δύναμη για να εξασφαλίσουν ότι η συμπερίληψη δεν θα γίνει με "κουτσουρεμένους" πόρους, αλλά με την πλήρη στήριξη που απαιτείται για ίσα αποτελέσματα.

Το Μετασχηματιστικό Αποτέλεσμα (i)

Η μετασχηματιστική δράση του Σχ.Κ.Λ.. αντιμετώπισε την έντονη αντίσταση των εκπαιδευτικών και των γονέων της γενικής αγωγής, οι οποίοι πίστευαν ότι η πλήρης συμπερίληψη θα μειώσει την ποιότητα της εκπαίδευσης. Η κριτική ανάλυση αποκάλυψε ότι αυτή η αντίσταση ήταν στην ουσία υπεράσπιση των προνομίων τους

Το αποτέλεσμα εκδηλώνεται στους παρακάτω τρεις κύριους άξονες:

1. Πολιτισμική Αλλαγή (Αντιμετώπιση του Φόβου για την Ποιότητα)

Η "ποιότητα" της εκπαίδευσης επαναπροσδιορίζεται.

Η επιτυχία δεν μετράται πλέον με την ομοιογένεια, αλλά με τον βαθμό στον οποίο όλοι οι μαθητές, ανεξάρτητα από την αναπηρία, ανήκουν και προσφέρουν στη σχολική κοινότητα.

2. Δομική Αλλαγή (Αντιμετώπιση του «Δεν Είμαστε Έτοιμοι»)

Το σχολείο υιοθετεί τη φιλοσοφία της Καθολικής Σχεδίασης για τη Μάθηση (UDL).

Οι μέθοδοι διδασκαλίας καθίστανται προσβάσιμες εξ αρχής σε όλους. Αυτό αντικαθιστά την ανάγκη για ειδικές ρυθμίσεις εκ των υστέρων και άρει την θεσμική ακαμψία που επικαλούνταν οι εκπαιδευτικοί.

3. Επίτευξη Δικαιοσύνης (Αντιμετώπιση της Υπεράσπισης Προνομίων)

Το ίδιο το σχολείο αλλάζει τις δομές του.

Εξασφαλίζεται ότι οι μαθητές με αναπηρία ή ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες έχουν όλα τα απαραίτητα προνόμια (πρόσβάσιμες δομές, πόροι) για να επιτύχουν ακριβώς όπως οι συνομήλικοί τους.

Το Μετασχηματιστικό Αποτέλεσμα (ii)

Το μετασχηματιστικό αποτέλεσμα συνδέεται άμεσα με την εξουδετέρωση των αντιδράσεων μέσω ριζικής αλλαγής της σχολικής φιλοσοφίας και εκφράζει την υψηλότερη μορφή αλλαγής:

Επίτευξη Δικαιοσύνης

Η κατάληξη αυτή σηματοδοτεί την επίτευξη δικαιοσύνης, η οποία ξεπερνά την απλή ισότητα. Η σχολική κοινότητα εξασφαλίζει ότι όλοι οι μαθητές λαμβάνουν την πλήρη και εξατομικευμένη στήριξη που χρειάζονται για να έχουν ίσα αποτελέσματα, αντιμετωπίζοντας έτσι τις ιστορικές και δομικές ανισότητες.

Ανήκειν και Ενεργή Συμμετοχή

Η δράση μεταμόρφωσε την σχολική κοινότητα, ώστε οι μαθητές όχι απλώς να συνυπάρχουν, αλλά να ανήκουν ουσιαστικά και να συμμετέχουν ενεργά στη σχολική ζωή. Η αξία της ενεργού συμμετοχής αντικατέστησε τη φοβική στάση της ανοχής, ενδυναμώνοντας τη φωνή των περιθωριοποιημένων ομάδων.

Κατοχύρωση της Συμπερίληψης ως Ηθική Επιταγή

Τέλος, η συμπερίληψη κατοχυρώνεται ως δικαιοσύνη – ως μια ηθική και πολιτική επιταγή του ίδιου του θεσμού. Αυτό σημαίνει ότι η συμπερίληψη δεν είναι πλέον ένα πρόγραμμα, αλλά ο κεντρικός πυλώνας της σχολικής φιλοσοφίας, διασφαλίζοντας ότι το σχολείο λειτουργεί με κριτήρια κοινωνικής δικαιοσύνης.

Η Σ.Κ.Ε. ως κινητήριος δύναμη για τη συμπερίληψη και τη δικαιοσύνη

Η μετάβαση, από τη συνύπαρξη στην ενεργό συμμετοχή, δεν είναι μια αυτόματη διαδικασία, αλλά ένας συνεχής μετασχηματισμός που απαιτεί από τον Σχ.Κ.Λ. συντονισμένες πολυεπίπεδες παρεμβάσεις.

Η Σ.Κ.Ε. είναι η κινητήριος δύναμη που μπορεί να διασφαλίσει ότι κάθε μαθητής, ανεξάρτητα από το υπόβαθρό του, όχι μόνο έχει πρόσβαση στην εκπαίδευση, αλλά αισθάνεται ουσιαστικά αποδεκτός, ενδυναμωμένος και ίσος – δηλαδή αποτελεί ενεργό μέλος μιας δίκαιης και συμπεριληπτικής σχολικής κοινότητας.

Η περαιτέρω ενίσχυση και θεσμική αναγνώριση του ρόλου της Σ.Κ.Ε. αποτελεί προϋπόθεση για την εκπλήρωση της κοινωνικής αποστολής του σύγχρονου σχολείου.

Η Σχολική Κοινωνική Εργασία μας δείχνει το δρόμο για τη δημιουργία σχολικών κοινοτήτων, όπου η ενεργός συμμετοχή, όλων ανεξαιρέτως, είναι ο κανόνας, και η συμπερίληψη και η δικαιοσύνη είναι το εκπαιδευτικό αποτέλεσμα.

Σας ευχαριστώ πολύ.